

Obinugriilaisten kansojen koristekuosit

TYYNI VAHTER: *Obinugriilaisten kansojen koristekuosit. Ornamentik der Ob-Ugrier.* Suomalais-ugrilaisen Seuran kansatieteellisiä julkaisuja IX. XXVIII + 216 tekstisivua + 200 kuvataulua (+ 65 tekstikuvaa). Helsinki 1953.

Perusteellisesti ja määrätietoisesti suoritettu työ kantaa aina aikanaan kauniin hedelmän. Nämä ajatukset tuo mieleen esiteltävänä oleva teos, koska se taas kerran muistuttaa vuosisadan vaihteen ajoista, Suomalais-ugrilaisen Seuran itäisten sukukansojemme pariin lähettämistä kielentutkijoista ja heidän keräämistään valtaisista aineskokoelmista. Olihan tämän keruutyön luonnollisena seuraamuksena jättiläismäinen julkaisutoiminta, jota Suomalais-ugrilainen Seura on edustamansa tieteenalan kunniaksi johdonmukaisesti toteuttanut. Kansallismuseon intendentin Tyyni Vahterin nyt päätökseen saatama kansatieteellinen julkaisu liittyy osana edellä mainittuun pitkäjänteiseen työsuoritukseen.

»Wörter und Sachen» -periaate ei ollut Aug. Ahlqvistin, U. T. Sireliuksen eikä nuoren Artturi Kanniston aikojen fraaseja. Kuitenkin: kansatieteilijä Sirelius oli myös kielimies

ja kielitieteilijät Ahlqvist ja Kannisto osoittivat käytännöllisessä toiminnassaan, että kielen sanat ovat kulttuuri-ilmiöitä, joita ei sovi omasta kokonaisuudestaan irrottaa. »Koristekuoseissa» on esitelty 618 vogulien ja ostjakkien koristetaidetta ilmentävää esinettä. Julkaisijan laatiman selonteon mukaan niistä on Aug. Ahlqvistin keräämiä 29 kpl, U. T. Sireliuksen 89 kpl, K. F. Karjalaisen 9 kpl ja 461 eli runsaat kaksi kolmannesta Artturi Kanniston. Ainekset, joista pääosa on talletettuna Kansallismuseoon ja vähäinen määrä Hämeen Museoon ja jotka semmoisinaan ovat laadussaan korvaamattoman arvokkaat, on siis koottu kansa- ja kielitieteilijäin yhteistyön tuloksena. Jo U. T. Sireliuksen tiedetään suunnitelleen mm. ostjakkien ja vogulien kirjontaa käsittelevää atlasia. Hänen kuoltuaan varsinaisen julkaisuunittelman laati Artturi Kannisto, joka 1935 sai työ- kumppanikseen työn lopulliseen pää-

tökseen saattajan Tyyni Vahterin.

Julkaisija ei ole aineistoa käsitellessään pitänyt tärkeänä johdonmukaisesti erottaa voguleja ja ostjakkeja toisistaan. Aineiston laadun vuoksi hän on miltei kauttaaltaan pitänyt käsittelyn runkona eteläisten ja pohjoisten obinugrialaisten muodostamia kulttuurialueita. Ankara johdonmukaisuus olisi myös vaatinut, kuten julkaisija itse huomauttaa, että käsittely olisi aloitettu primitiivisemmästä eli tuohen ja taljan koristelusta sen sijaan, että esittely alkaa kirjonnasta. Kun kysymyksessä on ollut aineiston tieteellinen esittely, julkaisijan kannanottoa voi mainiosti puolustaa. Siten hän on saattanut asiansa eduksi onnellisesti vapautua liiallisen systemoinnin aiheuttamasta kvasitieteellisyyden vaarasta.

Tekstissä, jossa saksankielinen seuraava suomenkielisen rinnalla, on ensiksi käsitelty *kirjontaa*, sen tekniikkaa ja historiaa. Kirjonnan kohteina ovat olleet paidat, liinat ja viitat. Sen jälkeen muodostavat omat jaksonsa *helmi- ja tinakoristelu*, *kirjokintaat ja -sukat* sekä *tuohen, taljan ja saran koristelu*. Yksityiskohtaisesti tarkan deskriptiivisen esittelyn yhteydessä on huomiota kiinnitetty koristekuosien ikään, vertailtu niitä mm. tatuointiin ja puumerkkeihin sekä mahdollisuuksien mukaan muiden kansojen koristekuoseihin. Tuohen, taljan ja saran koristelun perusominaisuuksia on selvitetty omassa yhteydessään, vieläpä sellainen sinänsä tärkeä seikka kuin koristeluun käytettyjen helmien hankinta ja niihin liittyvät uskomukset ovat saaneet oman käsittelynsä.

Aineiston käsittelytapa kokonaisuudessaan osoittaa, että julkaisija on alansa hallitseva asiantuntija. Tämän ohessa on erityisesti tähdennettävä, että hän on erinomaisen suurella arvonannolla suhtautunut kaik-

keen siihen kielelliseen, mikä esineiden tallettajien alkuperäisinä muistintapoina on niihin liittynyt. Antavinta on tässä suhteessa ollut Artturi Kanniston luotettava materiaali, jonka Matti Liimola on julkaisua varten tarkistanut.

»Asian ja sanan» välillä vallitseva kiinteä yhteys tulee näkyviin koristekuosien erikoisnimissä, joiden yhdistäminen koristekuvioiden muotoon on yleisteknologiselta kannalta kenties antoisin puoli teosta. Luki- ja varten kirjoittamassaan alkulauseessa Kustaa Vilkuna on tähdenttänyt, kuinka useat ornamentit, geometrisetkin, palautuvat tiettyihin eläinkuviin ja kasviaiheisiin, joilla on varhemmin ollut todellista, totemistista merkitystä perheen ja suvun elämässä. Pelkin muotokeinoin olisi ollut mahdotonta erottaa aina toisistaan esim. karhu ja majava. Identifioimiseen on tarvittu myös nimi, joka on tuonut ratkaistavaan yhtälöön toisen tunnetun tekijän. Tällä tavoin eri tekijät huomioon ottava julkaisutapa on tuonut harvinaisen paljon uutta kansantaiteen varhaishistorian, mutta myös monien sosiologisten seikkojen tutkimukseen.

Aineiston kerääjänä on Artturi Kannisto suorittanut raskaimman osan. Hänen viisi vuotta kestänyt vogulien pariin suorittamansa tutkimusmatka sattui — kuten K. F. Karjalainen on huomauttanut — sikäli otolliseen aikaan, että obinugrialaisten keskuudessa vanha perinnäinen pukumuoti oli juuri väistymässä ja yleisvenäläinen kuosi pääsemässä valtaan. Tästä johtuu hänen keruusaaliinsa tavaton rikkaus ja monipuolisuus. Keruutyö alkoi ja päättyi kansallisromantiikan aikakaudella, ja esineistön arvo käsiteltiin aikanaan kenties pääasiallisesti etnografiseksi. Nyt, kun aines on julkaistu ajan-

kohtana, jolloin »primitiivinen taide» on tullut kansainvälisen huomion kohteeksi, myös taidehistorian tutkijat ovat »Obinugrialaisten kansojen koristekuoseista» epäilemättä saaneet arvaamattoman arvokkaan lähteen.

Suomalais-ugrilainen Seura ei ole halunnut teoksen painattamisessa kaivata kustannuksia, ja Oy. Uuden Suomen Kirjapaino on tehnyt kiitettävän huolitellun työn.

TOIVO VUORELA